

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 1996, sp. zn. Plsn 1/96, ECLI:CZ:NS:1996:PLSN.1.1996.1

Číslo: 48/1996

Právní věta: Pojem nadřízený soud (nejblíže společně nadřízený soud), je-li použit trestním řádem a občanským soudním řádem k určení věcné příslušnosti soudu, vychází z organizačních vztahů uvnitř soustavy soudů, nikoli ze vztahů instančních.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.06.1996

Spisová značka: Plsn 1/96

Číslo rozhodnutí: 48

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy: 99/1963 Sb. § 16

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu z 27. 6. 1996, [Plsn 1/96](#), ke správnému a jednotnému výkladu pojmů „nadřízený soud“ a „nejblíže společně nadřízený soud“, obsažených v ustanoveních trestního řádu¹⁾ a občanského soudního řádu²⁾, upravujících zejména řízení o vyloučení soudce, o delegaci věci a o sporech o příslušnost

Odůvodnění:

V rozhodovací praxi soudů se vyskytl nejednotný názor na posuzování otázky, který soud je věcně příslušný při rozhodování v občanském soudním řízení o přikázání věci (§ 12 odst. 3 o. s. ř.) a o vyloučení soudce (§ 16 odst. 1 o. s. ř.) ve věcech, v nichž k řízení v prvním stupni je příslušný okresní soud, soudem „nadřízeným“, popřípadě „nejblíže společně nadřízeným“.

Např. Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 19. 2. 1996, sp. zn. Nco 275/95, vyslovil svoji věcnou nepřislušnost k rozhodnutí podle § 16 odst. 1 o. s. ř. o vyloučení soudce Krajského soudu v Praze, jako soudu odvolacího, ve věci, v níž řízení v prvním stupni konal Okresní soud Praha - západ. K odůvodnění tohoto rozhodnutí zejména uvedl, že pojem „nadřízený soud“ je pojmem užitým v procesní normě, a proto je třeba jej vykládat především v souvislosti s ostatními ustanoveními procesního předpisu. Jestliže se v občanském soudním řízení uplatňuje zásada dvojinstančnosti řízení a jestliže rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen na základě dovolání, nemůže být tímto nadřízeným soudem jiný soud, než soud odvolací nebo dovolací. Takový výklad odpovídá i zásadě

nezávislosti soudů při rozhodování. Jen odvolací a dovolací soud totiž mohou v rámci svých oprávnění přezkoumat rozhodnutí soudu prvního stupně, popřípadě rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i řízení, jež jim předcházelo. Protože vrchní soud podle ustanovení § 10a o. s. ř. (ve znění novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 238/1995 Sb.) již po 1. 1. 1996 není dovolacím soudem, jímž je jen Nejvyšší soud, nemůže být vrchní soud soudem nadřazeným krajskému soudu rozhodujícímu jako soud odvolací. Tímto soudem může být pouze soud dovolací, tedy od uvedeného data jen Nejvyšší soud.

Naproti tomu Nejvyšší soud usnesením ze dne 30. 4. 1996, sp. zn. Ncdn 98/96, vyslovil podle ustanovení § 104a odst. 2 o. s. ř. nesouhlas s postoupením věci usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 2. 1996, sp. zn. Nco 35/96, k rozhodnutí o vyloučení soudců Krajského soudu v Hradci Králové a k jejímu přikázání některému obvodnímu soudu v Praze. Nejvyšší soud se v tomto svém usnesení postavil na stanovisko, že vzhledem k nezávislosti všech soudů je třeba chápat pojem „nadřazený soud“ ve smyslu územního uspořádání soudní soustavy, tj. ve smyslu organizačním. Připomněl, že proti řadě rozhodnutí v občanském soudním řízení není odvolání nebo dovolání přípustné. Kdyby měl být správný názor, že o přikázání těchto věcí (§ 12 odst. 3 o. s. ř.) či o vyloučení soudce z jejich projednávání (§ 16 odst. 1 o. s. ř.) může rozhodovat jen soud odvolací, popřípadě dovolací, nebylo by v těchto věcech vůbec možné rozhodnout, neboť odvolací či dovolací soud zde neexistuje. Posuzování důvodů pro delegaci věci nebo pro vyloučení soudce z jejího projednávání tedy nemůže mít věcnou vazbu na rozhodování soudu o odvolání či dovolání v takové věci. Podle právního názoru Nejvyššího soudu proto o delegaci věci podle ustanovení § 12 odst. 3 o. s. ř. (popřípadě o vyloučení soudce z jejího projednávání podle ustanovení § 16 odst. 1 o. s. ř.) rozhoduje buď krajský, vrchní nebo Nejvyšší soud, jde-li o soudy v obvodu těchto soudů.

V trestním řízení senáty vrchních soudů i Nejvyššího soudu vykládají tuto otázku jednotně, pokud jde o řízení o sporech o příslušnost podle ustanovení § 24 trestního řádu a o odnětí a přikázání (delegaci) věci podle § 25 tr. ř. I po novele trestního řádu, provedené zákonem č. 152/1995 Sb., která svěřila rozhodování o všech stížnostech pro porušení zákona do kompetence Nejvyššího soudu, a po přijetí zákona č. 241/1995 Sb., o zahájení činnosti Vrchního soudu v Olomouci, jak senáty vrchních soudů v Praze a Olomouci, tak i Nejvyššího soudu zastávají právní názor, že v řízení podle ustanovení § 24 a § 25 tr. ř. je Nejvyšší soud „nejblíže společně nadřazeným soudem“, jen jde-li o spory o příslušnost nebo delegace mezi soudy v obvodech obou vrchních soudů. Pokud se však tyto věci týkají soudů uvnitř obvodu toho kterého vrchního soudu, rozhoduje o nich tento vrchní soud, a to bez ohledu na to, zda řízení v prvním stupni koná v takové věci okresní nebo krajský soud. Určitá nejednotnost však i zde vznikla při posuzování otázky, zda okresní soud je podle § 189 tr. ř. vázán rozhodnutím svého nadřazeného krajského soudu, který mu věc postoupil při předběžném projednání obžaloby podle § 188 odst. 1 tr. ř. Vrchní soud v Praze i Nejvyšší soud řeší tuto otázku tak, že okresní soud je v tomto případě postoupením věci vázán a nemůže proto vyvolat spor o příslušnost podle § 24 tr. ř., neboť mu byla postoupena nadřazeným soudem, v jehož obvodu se nachází. Tento spor o příslušnost by však mohl vyvolat, kdyby mu taková věc byla postoupena jiným krajským soudem, jenž mu není nadřazen. O tom, že toto řešení však není přijímáno zcela jednoznačně, svědčí např. i neúspěšná stížnost pro porušení zákona proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 7. 1995, sp. zn. Ntd 85/95, která byla usnesením Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 1995, sp. zn. 1 Tzn 38/95, zamítnuta.

Z dosud uvedeného je tedy zřejmé, že výše zmíněné pojmy „nadřazený soud“ a „nejblíže společně nadřazený soud“ nejsou soudy rozhodujícími v občanském soudním řízení a v určitém směru i soudy rozhodujícími v trestním řízení, vykládány jednotně. Předseda Nejvyššího soudu proto podle ustanovení § 31 odst. 3 zákona č. 335/1991 Sb.³⁾, o soudech a soudcích, a čl. 31 odst. 1 písm. e) jednacímho řádu Nejvyššího soudu⁴⁾ navrhl, aby plénum Nejvyššího soudu zaujalo k jejich správnému a jednotnému výkladu stanovisko.

Plénum Nejvyššího soudu při zaujetí stanoviska vycházelo z těchto úvah:

Při výkladu pojmů „nadřizený soud“ a „nejblíže společně nadřizený soud“ je nutno vycházet z existující soustavy soudů, jak je upravena v Ústavě České republiky (hlava čtvrtá), v zákoně o soudech a soudcích č. 335/1991 Sb. a v zákoně č. 436/1991 Sb.⁵⁾, o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky.

Soudní soustava je hierarchicky územně uspořádána, když jednotlivé soudy v ní zaujímají vyšší či nižší postavení. Pojem „soud vyššího stupně“ používaný jak trestním řádem (§ 30 odst. 3), tak i občanským soudním řádem (§ 14 odst. 2, § 104a odst. 2) je proto třeba chápat v tomto organizačním smyslu jako soud, který v této soudní soustavě zaujímá oproti jinému soudu vyšší postavení. Přitom nezáleží na tom, jestli v posuzovaném případě rozhoduje o opravném prostředku proti rozhodnutí tohoto soudu nižšího stupně, ani jestli se tento soud nižšího stupně nachází v obvodu jeho působnosti. Je tedy např. soudem vyššího stupně i Vrchní soud v Olomouci vůči Krajskému soudu v Českých Budějovicích nebo Krajský soud v Brně vůči Okresnímu soudu v Pardubicích.

Vedle pojmu „soud vyššího stupně“ (opačně „soud nižšího stupně“) však uvedené zákonné normy používají i pojmu „nadřizený soud“ (např. § 58, § 189 tr. ř., § 16 odst. 1, § 177 odst. 2 o. s. ř.) a pojmů „soud prvního stupně“, „soud druhého stupně“, „odvolací soud“ či „dovolací soud“ (např. § 13 odst. 1, § 16 odst. 1 zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, § 251, § 253 tr. ř., § 9 odst. 2, § 211, § 242 odst. 1, 2 o. s. ř.). Tyto pojmy, popřípadě skupiny pojmů jsou však oproti výše vyloženému pojmu „soud vyššího stupně“ („soud nižšího stupně“) obsahově užší.

Obsahově nejužší jsou pojmy „soud prvního stupně“, „soud druhého stupně“, „odvolací soud“ a „dovolací soud“ (v trestním řízení Nejvyšší soud rozhodující o stížnosti pro porušení zákona), které vyjadřují instanční poměr mezi těmito soudy v řízení o řádném či mimořádném opravném prostředku. Jestliže tedy např. Krajský soud v Plzni rozhoduje o odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Karlových Varech, je mezi těmito soudy vztah soudu prvního stupně a odvolacího soudu, stejně jako tomu bude v případě, kdy Vrchní soud v Olomouci bude rozhodovat o odvolání proti rozsudku Krajského soudu v Brně (§ 252 tr. ř., § 10 o. s. ř.). Podobně půjde o tento instanční poměr v případě, kdy Nejvyšší soud bude v občanském soudním řízení rozhodovat o dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Praze jako soudu odvolacího (§ 10a o. s. ř.) nebo v trestním řízení o stížnosti pro porušení zákona proti pravomocnému rozsudku Okresního soudu ve Strakonici (§ 266 odst. 1 tr. ř.). Uvedené soudy rozhodující o opravných prostředcích jsou však současně vždy „soudy vyššího stupně“ ve vztahu k soudům, do jejichž rozhodnutí tyto opravné prostředky směřují.

Širší než tento pojem („soud druhého stupně“, „odvolací soud“, „dovolací soud“), ale užší než pojem „soud vyššího stupně“ je pojem „nadřizený soud“ (a opačně pojem „podřizený soud“). Toto postavení má soud vyššího stupně vůči soudu nižšího stupně nacházejícímu se v jeho obvodu (ne však vůči ostatním soudům nižšího stupně, nacházejícím se mimo jeho obvod), bez ohledu na to, zda koná řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí tohoto soudu nižšího stupně či nikoli. Nadřizeným soudem je proto Nejvyšší soud vůči všem obecným soudům (tedy, s výjimkou Nejvyššího správního soudu, vůči všem vrchním, krajským i okresním soudům), vrchní soud vůči všem krajským i okresním soudům ve svém obvodu a krajský soud vůči okresním soudům ve svém obvodu.

V úvodu tohoto odůvodnění zmíněný výklad, obsažený v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 2. 1996, sp. zn. Nco 275/95, podle kterého může být nadřizeným soudem jen soud odvolací nebo dovolací, by především toto terminologické odlišení činil zbytečné, neboť v takovém případě by zákonodárce nemusel používat jiného pojmu, tj. pojmu „nadřizený soud“, ale použil by přímo pojmy „soud odvolací“, popřípadě „soud dovolací“. Dále, a to zejména v těch případech, kdy proti rozhodnutí soudu není přípustný řádný či mimořádný opravný prostředek, by rozhodnutí např. o vyloučení soudce a o zkoumání věcné příslušnosti v občanském soudním řízení (§ 16 odst. 1, § 104a odst. 3 o. s. ř.) bylo zcela vyloučeno, neboť odvolací či dovolací soud zde neexistuje. Konečně tento

výklad by vedl k paradoxní situaci, kdy v závažnějších případech, když řízení v prvním stupni koná krajský soud, by tímto nadřízeným soudem byl soud nižšího stupně, tj. vrchní soud, kdežto v méně závažných případech, kdy řízení v prvním stupni koná okresní soud, by tímto nadřízeným soudem byl soud vyššího stupně, tj. Nejvyšší soud. V trestním řízení by ustanovení § 189 tr. ř., podle kterého při předběžném projednání obžaloby „postoupit věc jinému soudu nemůže soud, jemuž byla věc postoupena podle § 188 odst. 1a tr. ř. nadřízeným soudem“, ztratilo smysl, neboť tento nadřízený (krajský) soud rozhodl jako soud prvního stupně, takže jeho nadřízenost není instanční, ale vyplývá z faktu, že postoupil věc (okresnímu) soudu v obvodu jeho působnosti.

Od této interpretace pojmu „nadřízený soud“ se odvíjí výklad obdobných pojmů užitých oběma procesními řády, tedy i pojmu „nejblíže společně nadřízený soud“, užitého např. v ustanovení § 24 tr. ř. v řízení o sporech o příslušnost nebo v ustanovení § 12 odst. 3 o. s. ř. v řízení o přikázání věci. Nejblíže společně nadřízeným soudem bude v těchto případech soud, v jehož obvodu jsou soudy, jichž se toto řízení týká. Půjde-li tedy v trestním řízení o spor o příslušnost mezi okresními soudy nacházejícími se v obvodu téhož krajského soudu, bude tímto nejblíže společně nadřízeným soudem uvedený krajský soud. Bude-li se spor týkat soudů mimo obvod téhož krajského soudu, ale v obvodu téhož vrchního soudu, bude tímto nejblíže společně nadřízeným soudem uvedený vrchní soud. A konečně půjde-li o spor mezi soudy, z nichž každý bude v obvodu jiného vrchního soudu, bude nejblíže společně nadřízeným soudem Nejvyšší soud.

Obdobně to platí v občanském soudním řízení při rozhodování o přikázání věci (§ 12 odst. 3 o. s. ř.) i ve všech dalších trestních i občanských soudních řízeních, v nichž jsou aplikována ustanovení obsahující tyto pojmy.

¹⁾ zákona č. 141/1961 Sb. (ve znění se změnami a doplňky vyhlášeném pod č. 69/1994 Sb. a ve znění zákona č. 152/1995 Sb.)

²⁾ zákona č. 99/1963 Sb. (ve znění se změnami a doplňky vyhlášeném pod č. 62/1996 Sb. a ve znění zákona č. 142/1996 Sb.)

³⁾ ve znění zákonů č. 264/1992 Sb., č. 171/1993 Sb., č. 292/1993 Sb. a č. 239/1995 Sb.

⁴⁾ uveřejněného na str. 43 až 51 ročníku 1996 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

⁵⁾ ve znění zákonů č. 580/1991 Sb., č. 23/1993 Sb., č. 171/1993 Sb., č. 284/1993 Sb.